

הם נבחרו על-ידי "העולם הזה" תוך בחינת כל מאורעות השנה.

אנשי השנה

תשמ"ה

עולם

מאנדלה: כבוד האדם

רמות חרשה הופיעה השנה על כימת העולם: **מיכאיל גורבאצ'וב**, השליט החדש של ברית המועצות, יורשם של ניקיטו חרושצ'וב, מאלניקו, כרושצ'וב, ברז'נייב, אנדרופוב וצ'רנין. הנציג של דור סובייטי חדש, שנולד אחריו מהפכה. גורבאצ'וב לא הספיק להטביע את חותמו על השנה. הוא רק הכניס סיגנון חיצוני חדש — פחות ביורוקרטי, יותר עממי כלפי פנים; פחות נוקשה, יותר פתוח כלפי חוץ. בעור חודשיים, כאשר ייפגש עם **רונלד רגן** הקשיש, יסתבר אם יש התחלה של תווה ביחסים שבין שתי מעצמות העולם, המחזיקות יחדיו כידיהן את גורל העולם, לקיים או להשמה.

רגן עורר ויכוח עולמי באחד הרגעים הרמאתיים של השנה, כאשר ערך אזכרה בבית-קברות של הצבא הגרמני בעיר ביטבורג, שבו קבורים גם חיילי ה"ס.ס". היה זה רגע מחריד, שהסיח את דעת-האנושות מן הווה אל העבר. אך למחרת היום חזר העולם למציאות — מאימי המלחמה האחרונה אל סכנת המלחמה הבאה.

התרכו הסימנים כי שתי המעצמות שואפות שוב להפשרה ביחסים ביניהן, כדי לצמצם את ההוצאות העצומות של המאבק. אולם באותה השעה נולד מושג חדש: "מלחמת הכוכבים" — הגרעיניים בעודם שועטים כחלל.

הרעיון עורר ויכוח סוער ומתמשך. לדעת המחייבים, הוא יגאל את העולם מ"מאזן-האימה", שעליו מבוסס השלום מזה דור — הידיעה שכל אחת משתי המעצמות יכולה להשמיד את יריבתה, אך אינה יכולה למנוע כעד יריבתה מלהשמידה במכתית-גמול. ואילו לדעת השוללים, יביא הדבר למירוץ קטלני חדש של חימוש, הרעות להביא לקצר פיתאומי ולמלחמה גרעינית.

אולם בשבועות האחרונים של תשמ"ה לא ריתק המישחק הערץ של שתי מעצמות העולם את תשומת-לב העולם, אלא המתרחש במדינה קטנה בדרום כדור-הארץ. לא ההתחרות כחלל החיצון, שבו כבר מסעלים המכשירים של המאה ה-21. אלא מאבק עתיק-יומין, שריד הקולוניאליזם של המאה ה-17: מישטר האפאריטהיד בדרום-אפריקה.

בפעם הראשונה הצליח העם השחור בדרום-היבשת למקד את תשומת-לב העולם כולו. נבועת-השיחרור השחורה התקוממה נגד המישטר הגיועני הלבן, שמנהיגיו הם חסידיו הגלויים של ארולף היטלר. השחורים לחמו באכזבים נגד טנקים, בצמיגים כוברים נגד מקלעים. הם נהרגו בהמוניהם — אך בפעם הראשונה התעורר מצפון העולם. דעת-הקהל בעשרות מדינות, במערב ובמזרח, יצאה אל השחורים המדוכאים והכריחה את הממשלות לנקוט עיצומים. לנתק יחסים ולהטיל חרם על אזרחי הדיכוי.

תוך כדי כך למד העולם להכיר את מנהיגי המאבק השחור — אנשים מרשימים, הומאניים ומעוררי-כבוד. בראשם עמד **נלסון מאנדלה**, המנהיג האגדתי, הכלוא מזה 23 שנה, והמסרב לקנות את חרותו במחיר גינוי האלימות של המדוכאים נגד המדכאים. בעיני מיטב האנושות, היה הוא איש-העולם של תשמ"ה, סמל המאבק הניצחי לחרות ולכבוד האדם.

— גיזענות, פולחן הכוח, השינאה לרמוקרטיה, השינאה למיעוט הלאומי, פאשיזם רדי וחילוני — מתפשטת בגוף המדינה כמו סרטן קטלני.

כהנא לא המציא את התופעה הזאת. הוא רק היטיב לבטא אותה ולרכוב עליה. סיסמתו: "אני רק אומר מה שאתם חושבים!" היתה ערמומית ונכונה.

הקורבנות המיועדים של התהליך הזה, אנשי השמאל, המרכז והימין המתון, עמדו מול תופעה זו אוברייצנות ומוכיי-הלם. כימין הקיצוני החלו הכל מתחרים עם כהנא, להשמיע סיסמות דומות ולעשות מעשים דומים. עד כי לא היתה עוד אפשרות להבחין בין כהנא ובין מחקיו, שגינו אותו והסתייגו ממנו בהבעה של זועות, אך שהטיפו לאותה התורה עצמה כמילים יותר חסודות. זה היה התהליך המדיני היחיד בישראל של תשמ"ה — והוא מוביל לאכזר.

דת

פרץ: ענויים חדשים

מישפט אחד הטביע את חותמו על כל חיי הדת בישראל השנה. הוא יצא מפיו של שר-הפנים, מנהיג ש"ס, הרב **יצחק פרץ**.

למחרת האסון הנורא, שבו נהרגה ונפצעה כיתה שלמה של תלמידים בהתנגשות של אוטובוס ורכבת, אמר פרץ שזהו עונש על חטאי הציבור. המוזות לא היו בסדר.

יותר מכל דבר אחר העמיד פסוק זה את הציבור החילוני במדינה על העוכרה שרובצת תהום בינו ובין מה שנקרא כיום במדינה "דת ישראל".

דת זו עברה במשך השנים הקצנה נוראה, שהגיעה השנה לשיא. היא מופיעה בשני ראשים: הקנאות הדתית-לאומית-משיחית של גוש-אמונים, שנוכרה הראשי הוא עכשיו מאיר כהנא. המשיחית את כל תורתו הנאצית על מקורות הדת היהודית — והקנאות האורתודוקסית החשוכה, המבקשת לכפות על המדינה חוקים מיישקים.

המירקון האחת הולירה מחתרת רצחנית והגנה עליה. השלוחה השניה ביקשה להטיל על המדינה חוקי-לאיסור-חמץ, חוקי-לאיסור-בשר-חזיר, חוק של גיור כהלכה. היא התנגדה להקמת אוניברסיטה של העדה הנוצרית המורמונית, ביקשה לאסור כל מיפגש אנושי בין נער יהודי ונער ערבי, ובסוף השנה אף יצאה לאסור את משחקי-הכדורגל, תחילה ברמת-גן ולאחר-מכן במדינה כולה.

לשתי השלוחות היה מכנה משותף: הן היו ארישות לבעיות של מוסר, טוהר-הנשק, מצוקה חברתית והמיצוות הנוגעות לגר אשר בתוכנו. הן התמקרו בתקופה האלילית של ראשית הדת היהודית. ענייני פולחן, קירוש גבעות ואבנים, שינאת-זורים, ה' אלוהי צבאות, ובסופו של דבר — רצח-עם בנוסח ספר-יהושע.

הם היו עכ"ם חדשים: עוכרי כשרות ומוזות. הפרשה המחפירה ביותר, שקוממה כמעט את העם כולו נגד המימסד הדתי, היתה ההתעללות בעולי אתיופיה, חביבי הציבור, שנדרשו לעבור "גיור לחומרה". הקות-דם או לפחות טבילה — דבר שלא נדרש מעולי רוסיה, שחיו בלי דת ורכבים במשך שנה דורות ויותר. הגיזענות היתה גלויה לעין. אך במקרה זה היתה התגובה בלתי-יצויה: האתיופים לא התנהגו כציבור החילוני הלאומי והפולטיני בעמאן, עיר "ספטמבר השחור", וכה בתמיכת הרוב העצום של העם הפלסטיני. "המורדים", סוכני סוריה, הובסו. אש"ף היה מוכן לצעד הבא: הירבדות עם ארצות-הברית.

הכל היה מוכן להתקדמות דרמטית בדרך השלום. גוש ערבי גדול, בהנהגת מצריים, ירדן ואש"ף, ובתמיכת עיראק וסעודיה, לוב וכה באישור של ועידת-פיסגה ערבית. הגוש היריב של סוריה, לוב ודרום-תימן, בהנהגת **חאמט אל-אסד** הערמומי, לא יכול היה לבלום את התהליך.

אך המהלך לא יצא אל הפועל. ההתנגדות המוחלטת של ממשלת-ישראל, בהנהגת **שימעון פרס** ו**יצחק שמיר** גם יחד, חסמה את דרכו של **ריצ'ארד מורסי** האמלל, פקיד אמריקאי

ברי: תיקוה רצחנית

מרחב

איש-המרחב של תשמ"ד, **יאסר ערפאת**, המשיך השנה במיבצע הגדול שבו התחיל בשנה הקודמת, כאשר הדיח את העולם מצאתו מטריפולי הנוצרת לפגישה עם נשיא מצריים, **חוסני מובאראח**. השנה המשיך בקפיצה זו. הוא חתם על הסכם עם **המלך חוסיין**, שקבע את הקווים להסדר-שלום במרחב. אחר-כך הצליח — בניגוד לכל התחזיות — לכנס את המועצה הלאומית הפלסטינית בעמאן, עיר "ספטמבר השחור", וכה בתמיכת הרוב העצום של העם הפלסטיני. "המורדים", סוכני סוריה, הובסו. אש"ף היה מוכן לצעד הבא: הירבדות עם ארצות-הברית.

הכל היה מוכן להתקדמות דרמטית בדרך השלום. גוש ערבי גדול, בהנהגת מצריים, ירדן ואש"ף, ובתמיכת עיראק וסעודיה, לוב וכה באישור של ועידת-פיסגה ערבית. הגוש היריב של סוריה, לוב ודרום-תימן, בהנהגת **חאמט אל-אסד** הערמומי, לא יכול היה לבלום את התהליך.

אך המהלך לא יצא אל הפועל. ההתנגדות המוחלטת של ממשלת-ישראל, בהנהגת **שימעון פרס** ו**יצחק שמיר** גם יחד, חסמה את דרכו של **ריצ'ארד מורסי** האמלל, פקיד אמריקאי

מדיניות

כהנא: הדרך לאבדון

היתה זאת שנה של קיפאון מדיני טוטאלי, כלפי חוץ ופנים כאחד.

כלפי חוץ הצליח איש-השנה **שימעון פרס** לבלום את התהליך המדיני לחלוטין, תוך השמעת מטר בלתי-פוסק של סיסמות-שלום חסודות, שנועדו להשיג את ההישג המיוחל: שינוי התרמית. התירוץ: ממשלת-האחדות, שבה ניתן וטו מוחלט ל**יצחק שמיר**, הכפוף ל**אריאל שרון**, המתחרה עם **יובל נאמן**, על עבריה.

במצב זה לא היה פרס מסוגל אף לזוז בעניין טאבה, פיסה עלובה של חוף, שבגללה איכרה ישראל בהדרגה את פירות נטינתה העצומה ממדי-ברז'יני ומבארות-הנפט. מובן שההזדמנות לחתום עם **אריאל שרון**, שנוצרה השנה ושהיתה, אולי, חד-פעמית, הוחמצה כדיל ובהנחה מלאה.

כלפי פנים לא היה המצב שונה. הכל קפא. הברוד הפוליטי היחיד סופק על-ידי ה"ליברלים", קבוצה של חתולים מתקוטטים שלא ייצגו דבר וולת עצמם, אך שהחזיקו באחווה גדולה במישטר הפיאודלי הישראלי.

רק תהליך אחד לא קפא, אלא היה דינאמי ואימנטי: התגברות הגיזענות במדינה. איש-השנה תשמ"ד, **מאיר כהנא**, המשיך להלך אימים על המדינה, סקררים חוץ לו שיבעה, ואף עשרה מנראטים, אילו נערכו בחירות חדות השנה. אלפי עובדות קטנות, החל בסקררים וכלה בפגורמים מקומיים, הוכיחו שתורה זו